

שטיפת רצפה בשבת לצרכי היגיינה (בצל הקורונה)

הקדמה:

לעיתים העולם עובר תהפוכות ומשברים מיוחדים, וודאי שידו של הקב"ה מנהלת זאת. לאור המציאות החדשה והבלתי רגילה, מתעוררות שאלות רבות ויחודיות. על כן יש ללמוד את ההלכה ממקורותיה, ולברר כיצד לנהוג הלכה למעשה בזמנים אלו.

שאלה: האם מותר בשגרה לשטוף בשבת את רצפת השירותים או חדר האוכל היחידתי? מה הדין בתקופה זו?

א. טאטוא בשבת

כמבוא לדין שטיפת רצפה בשבת, נבאר בקצרה את דין טאטוא הרצפה בשבת. בגמרא מבואר, שאסור ליישר את פני הקרקע בשבת:

תלמוד בבלי שבת דף עג עמוד ב:

אמר רב ששת: הייתה לו גבשושית (בליטה בקרקע) ונטלה (ליישר את פני הקרקע), בבית - חייב משום בונה, בשדה - חייב משום חורש. אמר רבא: הייתה לו גומא (שקע או בור קטן) ונטממה (ויישר את פני הקרקע), בבית - חייב משום בונה, בשדה - משום חורש.

על יסוד זה, מבואר במקום אחר בגמרא דין הטאטוא בשבת:

תלמוד בבלי שבת דף צה עמוד א:

תנו רבנן... המכבד (המטאטא את האדמה) והמרבץ (מתזז מים על הקרקע בכדי שלא תעלה אבק)... חייב חטאת... דברי רבי אליעזר (הסובר שבפעולות אלה יגרום להשוואת גומות בקרקע הבית, וחייב מן התורה משום 'בונה'), וחכמים אומרים: אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות (אסור רק מדרבנן, כיוון שאין ודאות שישווה גומות)... **אמימר שרא זילחא במחוזא** (התיר לרבץ את הבית בעיר מחוזא), אמר: טעמא מאי אמור רבנן - דילמא אתי לאשוויי גומות (משום מה אסרו חכמים? משום שמא ישווה גומות), הכא ליכא גומות (כאן, בבתי העיר מחוזא אין גומות, **שהייתה כל העיר מרוצפת**)... והאידינא (וכעת), דסבירא לן כרבי שמעון (שאנו נוקטים להלכה כשיטת רבי שמעון, שדבר שאינו מתכוון מותר) - שרי (מותר) אפילו לכתחילה.

להלכה פסק השו"ע (או"ח שלז, ב):

אסור לכבד (לטאטא את) הבית, אלא אם כן הקרקע מרוצף, ויש מתירין אפילו אינו מרוצף.

הגה (דעת הרמ"א): ויש מחמירין אפילו במרוצף (שכן גזרו במרוצף, שמא יטאטא גם במקום שאינו מרוצף), וכן נוהגין ואין לשנות.

אולם, כתבו האחרונים שבמקום שהבתים רובם ככולם מרוצפים, ניתן להקל אף לשיטת הרמ"א:

ביאור הלכה סימן שלז סעיף ב ד"ה ויש:

היוצא מכל זה, **דאם כל בתי העיר או על כל פנים רובם מרוצפים** בקרשים... ורוצה עתה לכבד (לטאטא) הבית... אין להחמיר.

ב. שטיפת רצפה בשבת

מבואר בגמרא שאין להדיח (לשטוף) קרקע בשבת:

תלמוד בבלי שבת דף מ עמוד ב:

אמר רב יהודה אמר שמואל: מעשה בתלמידו של רבי מאיר שנכנס אחריו לבית המרחץ, וביקש להדיח לו קרקע (לשטוף) בשבילו את רצפת בית המרחץ מפני הזוהמה, ואמר לו: **אין מדיחין**. לסוך לו קרקע (בשמן), אמר לו: אין סכין.

רש"י על הגמרא הנ"ל בד"ה אין מדיחין:

אין מדיחין - דלמא אתי לאשוויי גומות (**שמא יבוא להשוות גומות**).

ובראשונים מבואר, שאיסור זה חל גם בקרקע מרוצפת, בשונה מטאטוא:

רמב"ם הלכות שבת פרק כא הלכה ג:

אסור לכבד (לטאטא) את הקרקע, שמא ישווה גומות, אלא אם כן היה רצוף באבנים... אין סכין את הקרקע (בשמן) **ואפילו היה רצוף באבנים... ואין מדיחין אותו**, אפילו ביום טוב כל שכן בשבת, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, ויבא להשוות גומות בזמן שהוא עושה כן במקום שאינו רצוף. (דהיינו, שאין לשטוף אפילו קרקע מרוצפת, **שמא יבוא לשטוף קרקע שאינה מרוצפת** וישווה בה גומות).

ה'מגיד משנה' התייחס להבדל שבין הטאטוא ובין השטיפה:

מגיד משנה הלכות שבת פרק כא הלכה ג:

אף על פי שהכיבוד (הטאטוא) מותר ברצוף - אלו הדברים (סיכת ושטיפת הבית) אסורים, וגזרו בהם **לפי שאין בהם צורך כמו בכיבוד (טאטוא)**.

וכפי שכתב השו"ע (או"ח, שלו, ג):

האוכלים בגינות, אסורים ליטול ידיהם על העשבים, שמשקים אותם, (ו)אף על פי שאינם מכוונים - פסיק רישיה הוא (שהרי וודאי שישקה את העשבים, ולכן הדבר אסור).

אלא שבעניין זה נכתב בספר תורת המחנה (ח"ב, פרק מא, תשובה ז):

אולם, אין איסור בשפיכה על קרקע שאינה מיועדת לזריעה, וכתבו האחרונים שניתן אף להקל אם שופך את המים על משטח נוקשה (כסלע, יריעת ברזנט, או מכסה מנוע) ורק לאחר מכן הם זורמים לאדמה, זאת מאחר ואין כוונתו להשקות, ואין ההשקיה ישירה.

3. ניקוי שיש במטבח ואסלה.

שיש במטבח וכן אסלה, הינם מחוברים לקרקע, ולכן היה ניתן לחשוב שחלים גם עליהם הגבלות הדחת הקרקע, אולם מבואר בפוסקים שהדבר מותר:

משנה ברורה מהדורת דרשו סימן שלז ס"ק טז הערה 26:

והדחת שיש שבמטבח או האסלה שבשירותים, אף שמחוברים הם לקרקע, דעת הגר"נ קרליץ שאין בהם איסור הדחת קרקע, וכן כתב הגר"ש וואזנר.

ה. הלכה למעשה

כך נפסק להלכה בספרנו 'תורת המחנה':

א. למנהג הספרדים, מותר לטאטא חדרי מגורים מרוצפים ומשטחי בטון בשבת, ואילו מנהג האשכנזים להחמיר בטאטוא, מלבד אם רוב הבתים (או האוהלים) באותו מקום הינם מרוצפים. ב. אסור לשטוף רצפה בשבת (אולם נקיון נקודתי של המקום המלוכלך ברצפה, אינו בכלל איסור זה).

בשעת דחק שהדחת הרצפה נחוצה ביותר, כגון במרפאה ששומרים בה על תנאי היגיינה קפדניים, והתלככה, או בחדר אוכל שהתלכלך בצורה קיצונית **(וכן בעת הזאת, בהתאם להנחיות קרפ"ר)**. ניתן להקל בקרקע מרוצפת, ובלבד שישתמש לצורך זה במגב גומי אטום בלא סחבה (שכן בשטיפת רצפה עם סחבה, או עם מגב העשוי חומר ספוגי, יש משום איסור סוחט), ויגרור את המים בלא לסופגם, וכן יזהר מגריפתם ישירות על צמח כלשהו או על קרקע המיועדת לזריעה.

❖ מדוע התיר הרמב"ם לטאטא קרקע מרוצפת, אך לא התיר לשטוף קרקע מרוצפת?

להלכה, פסק השולחן ערוך (או"ח שלז, ג):

אין סכין את הקרקע, ולא מדיחים אותו, **אפילו הוא מרוצף**.

ג. שטיפת רצפת בתי חולים

על אף האמור לעיל, ישנם מקרים בהם הקלו הפוסקים בשטיפת הרצפה:

שמירת שבת כהלכתה פרק כג סעיף ו:

אין לשטוף את הרצפה, גם כשהיא מרוצפת, לא במטלית ואף לא בעזרת מגב (מקל-גומי). אמנם בשעת הדחק, כגון **בבתי חולים כשיש להקפיד במיוחד על הנקיון**, או גם בבית במקום של לכלוך רב, אפשר להקל לשטוף את הרצפה **המרוצפת**, בתנאי שישתמש לצורך זה **במגב גומי בלבד**.

היתר זה, מבוסס על פירוש ה'מגיד משנה' שהובאו לעיל (בחלק א'):

שמירת שבת כהלכתה הנ"ל הערה כד:

(טאטוא נחוץ יותר משטיפה, ולכן התירוהו בקרקע מרוצפת). ואם כן, יש לומר דבשעת הדחק, דין הדחה (שטיפה) דומה לדין כיבוד (טאטוא, ומותר), ובפרט במקום שיש חולים.

❖ לפי זה, כאשר עפ"י הנחיות חיל הרפואה נדרשת שטיפה של חדר האוכל והשירותים, כיצד יש לנהוג בשבת?

ד. דגשים לשטיפת רצפה בשבת

1. מגב גומי אטום, וללא סחבה.

יש לשטוף את הרצפה דווקא **במגב גומי אטום בלא סחבה**, שכן בשטיפת רצפה עם סחבה, או עם מגב העשוי חומר ספוגי, יש משום איסור **'סוחט'** (ולעיתים אף איסור 'מלבן').

2. לא על צמחים או קרקע העומדת לזריעה.

יש להיזהר שלא יישפכו המים ישירות על **צמחים** או על **קרקע העומדת לזריעה** (משום איסורי זורע וחורש).

והגית בו'

דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל

יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית

מערכת: סא"ל הרב שהם עורקבי רע"ן הלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד הלכה,

סרן הרב דודי גרינפלד מפקד בית המדרש, אע"צ הרב חנניה שפרן

בתיבה ועריכה: טור' ר' יהודה בן חיים

הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות: bmlhalacha@gmail.com

להצטרפות לקבוצת ההלכה יומית לחיילים בוואצפ וקבלת דפי 'והגית בו' (קבוצה שקטה),

סרקו את הקוד הבא:

